

DOCUMENTA

CENTAR ZA SUOČAVANJE S PROŠLOŠĆU

**ISTRAŽIVANJE JAVNOG MNIJENJA
O SUOČAVANJU S PROŠLOŠĆU**

- sažetak rezultata -

Zagreb, listopad 2006.

Documenta – centar za suočavanje s prošlošću pokrenula je istraživanje odnosa hrvatske javnosti prema suočavanju s prošlošću te percepciji žrtava i stradalnika rata. U suradnji s *Agencijom Puls*, provedeno je višedimenzionalno istraživanje javnog mnijenja u Republici Hrvatskoj. Istraživanje se sastojalo od tri dijela: kvalitativno istraživanje javnog mnijenja provedeno metodom fokus grupa, kvalitativno istraživanje stavova kreatora javnog mnijenja provedeno metodom dubinskih intervjua i kvantitativno istraživanje stavova građana provedeno metodom ankete. Koncept istraživanja osmislili su Dražen Lalić (Fakultet političkih znanosti), Marina Škrabalo (MAP savjetovanja), Kruno Kardov (Odsjek za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu), Vesna Teršelić (Documenta) i Dragan Bagić (Odsjek za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Proveo ga je tim kojega su vodili Dragan Bagić, Mirna Cvitan (Puls) i Lea Šiljak (Puls).

Istraživanje je dio širih nastojanja *Documente* na poticanju procesa suočavanja s prošlošću i ustanovljenju činjenične istine u svrhu pomicanju javne diskusije s razine prijedora o činjenicama prema dijalogu o interpretacijama. *Documentu* su u listopadu 2004. osnovali *Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek*, *Centar za mirovne studije*, *Građanski odbor za ljudska prava te Hrvatski Helsinški odbor* potaknuti iskustvom prešućivanja i falsificiranja ratnih zločina i ostalih ratnih zbivanja od 1941. do 2000. godine koje je utjecalo na noviju prošlost, kako Jugoslavije tako i post-jugoslavenskih društava.

Djelatnosti *Documente* su:

- a) dokumentiranje ratnih zbivanjima i njihovih pretpostavki, te rat zločina ustavnih povreda ljudskih prava
- b) praćenje pravosudnih procesa na lokalnoj i regionalnoj razini kao doprinos unapređenju pravosudnih standarda i praksi u procesuiranju ratnih zločina
- c) produbljivanje javnog dijaloga organiziranjem događanja, publiciranjem dokumentacije i provođenjem istraživanja
- d) doprinos javnim politikama povezanih sa suočavanjem s prošlošću

Na samom početku svoga rada zaključili smo da je potrebno napraviti pregled stavova i mišljenja o Domovinskom ratu, žrtvama i preživjelima te ratnim zločinima i njihovom procesuiranju. Ističemo kako je za valjano praćenje promjena stavova i mišljenja potrebno provesti longitudinalno istraživanje javnog mnijenja o suočavanju s prošlošću, a provodilo bi se svakih četiri ili pet godina, pri čemu ovo istraživanje služi kao početak.

U nastavku su prezentirani rezultati vezani za anketno istraživanje i to samo dio tih rezultata jer je proces autorizacije dubinskih intervjua s kreatorima javnog mnijenja još uvijek u tijeku. Bez njih nije moguće završiti ni konačnu interpretaciju. Rezultati istraživanja u cjelini će biti u cijelosti dostupni u siječnju 2007. godine, a sada će se s obzirom na važnost teme i zainteresiranosti mnogih aktera prodiskutirati 'sirovi' rezultati iz različitih perspektiva.

U ovom materijalu su sadržani neki od rezultata anketnog istraživanja stavova građana koji će služiti kao podloga i okvir diskusije na okruglom stolu.

Kao osnovne ciljeve kvantitativnog istraživanja izdvajamo:

- Stavovi i informiranost o suočavanju s prošlošću, odnosno događajima i iskustvima iz Domovinskog rata
- Percepcija žrtava i preživjelih od strane opće populacije i ciljnih skupina
- Stavovi opće populacije o podršci žrtvama i preživjelima
- Percepcija ratnih zločina počinjenih tijekom rata,
- Stavovi o procesuiranju ratnih zločina.

Istraživanje je provedeno na uzorku opće populacije građana Hrvatske, te dva dodatna poduzorka kojima je osiguran dovoljan broj ispitanika iz dviju ciljnih skupina koje su zasebno promatrane. Prvu ciljnu skupinu čine građani srpske nacionalnosti iz ratom pogođenih područja, a drugu ciljnu skupinu građani hrvatske nacionalnosti iz ratom pogođenih područja. Na taj način je omogućena detaljna analiza rezultata istraživanja u općoj populaciji i dvjema ciljnim skupinama.

Terenski dio istraživanja proveden je u razdoblju između 19. lipnja i 06. srpnja 2006. godine.

METODOLOGIJA KVANTITATIVNOG ISTRAŽIVANJA

Istraživanje je provedeno na tri poduzorka: uzorak opće populacije, uzorak građana srpske nacionalnosti iz ratom zahvaćenih područja te uzorak građana hrvatske nacionalnosti iz ratom zahvaćenih područja.

Prvi poduzorak je reprezentativan uzorak građana RH starijih od 18 godina, u kojem je ukupno anketirano 700 ispitanika. Korišten je slučajni dvo-etapno stratificirani uzorak (prema regiji i veličini naselja).

Drugi poduzorak jest uzorak građana srpske nacionalnosti starijih od 18 godina s područja koja su bila zahvaćena ratom, odnosno područja koja su bila dio takozvane Republike Srpske Krajine i područja koja su neposredno graničila s njom. U okviru ovog poduzorka anketirano je 150 ispitanika. U ovaj poduzorak uključeni su ispitanici srpske nacionalnosti iz slijedećih županija: Vukovarsko-srijemske, Osječko-baranjske, Karlovačke, Sisačko-moslavačke, Ličko-senjske, Zadarske i Šibensko-kninske županije. Na ovim područjima živi oko 60% populacije građana srpske nacionalnosti, te ovaj uzorak reprezentira njih, a ne sve građane srpske nacionalnosti u Hrvatskoj. Omjer između ispitanika iz područja Istočne Slavonije koji su bili obuhvaćeni mirnom reintegracijom, te ispitanika iz područja Like, Banovine i Dalmacije, koji su bili obuhvaćeni vojno-redarstvenim operacijama Bljesak i Oluja odgovara stvarnom omjeru građana srpske nacionalnosti koji žive na tim područjima.

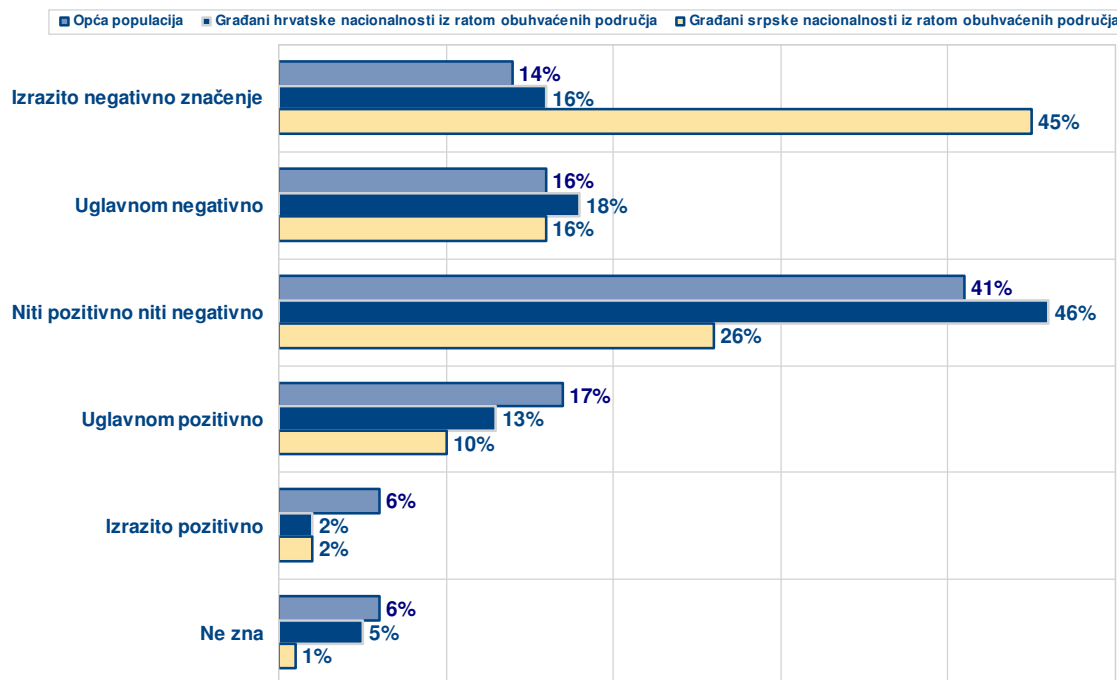
Treći poduzorak obuhvaća građane hrvatske nacionalnosti iz ratom pogođenih područja, starijih od 18 godina. Anketirano je također 150 ispitanika iz istih županija u kojima su anketirani i ispitanici srpske nacionalnosti u dodatnom poduzorku. Istraživanjem su obuhvaćeni ispitanici s područja cijelih županija, bez obzira da li je dio županije bio okupiran ili ne. Zastupljenost ispitanika iz pojedine županije odgovara proporcionalnom udjelu građana hrvatske nacionalnosti iz te županije.

U izvještaju su prikazani osnovni rezultati istraživanja s usporedbama među poduzorcima. Statistička značajnost razlika je testirana t-testom proporcija za slučajeve gdje se uspoređuju dvije proporcije za isti odgovor u dvije skupine, hi-kvadrat testom za slučajeve analize cjelokupne kontingencijske tablice, t-test za testiranje razlika aritmetičkih sredina između dvije grupe i jednosmjerna analiza varijance za testiranje razlika aritmetičkih sredina među tri i više grupe. Kao kriterij za značajnost razlike korištena je granica vjerojatnosti od 95%. U tablicama su podebljane statistički značajne razlike, odnosno označene su skupine koje se statistički značajno razlikuju od ostalih.

Istraživanje je provedeno uz financijsku pomoć Veleposlanstva Sjedinjenih Američkih Država u Republici Hrvatskoj.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Slika 1. Kakvo značenje za Vas osobno ima pojam „suočavanja s prošlošću“?

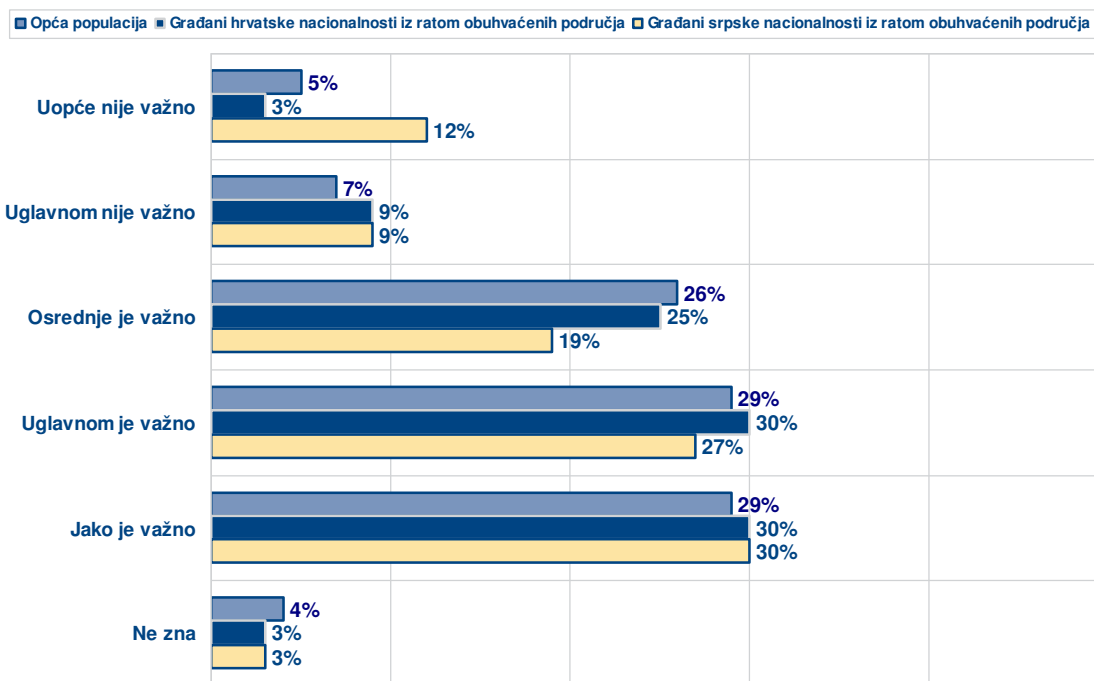

Među ispitanicima koji reprezentiraju opću populaciju, za njih 14% pojam "suočavanje s prošlošću" ima isključivo negativno značenje, a još za njih 16% isti pojam ima uglavnom negativno značenje. S druge strane, za nešto manje ispitanika, njih 6% pojam "suočavanje s prošlošću" ima izrazito pozitivno značenje, a za još 17% ispitanika pojam ima uglavnom pozitivno značenje. Za najviše ispitanika, njih 41%, pojam "suočavanje s prošlošću" nema ni negativnu niti pozitivnu konotaciju.

Za ispitanike srpske nacionalnosti iz ratom pogođenih područja pojam češće ima negativno značenje nego za ispitanike hrvatske nacionalnosti iz ratom obuhvaćenih područja. Preko 60% ispitanika srpske nacionalnosti ima negativnu konotaciju uz ovaj pojam, što je značajno više u odnosu na opću populaciju ali i građane hrvatske nacionalnosti iz ratom zahvaćenih područja.

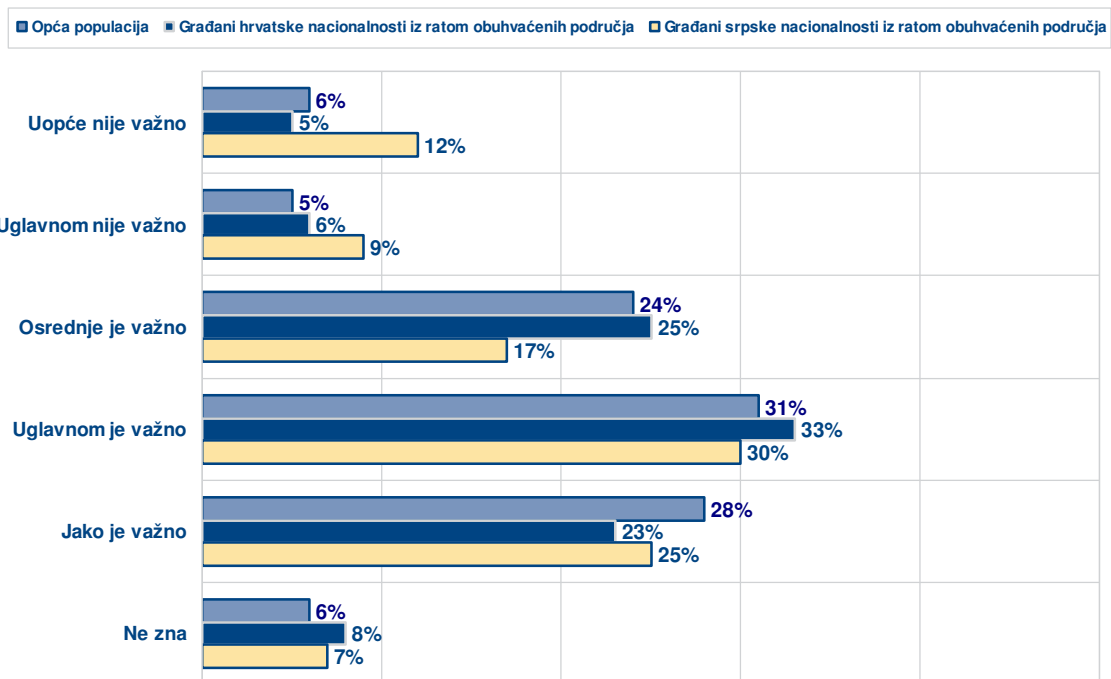
Kada se analiziraju podaci s obzirom na različite socio-demografske karakteristike ispitanika uočene su statistički značajne razlike s obzirom na spol, dob, nacionalnost te regionalno porijeklo ispitanika. Za žene pojam "suočavanje s prošlošću" ima češće negativnu konotaciju nego za muškarce. Razlike su također uočene između mlađih i starijih ispitanika. Mlađi ispitanici imaju pozitivniju percepciju pojma u odnosu na starije ispitanike. Ispitanici s najnižim stupnjem obrazovanja imaju statistički značajno negativniji dojam u odnosu na ispitanike sa srednjom ili visokom stručnom spremom.

Slika 2. Koliko je, prema Vašem mišljenju, suočavanje s prošlošću u Hrvatskoj važno za održavanje mira u Hrvatskoj?

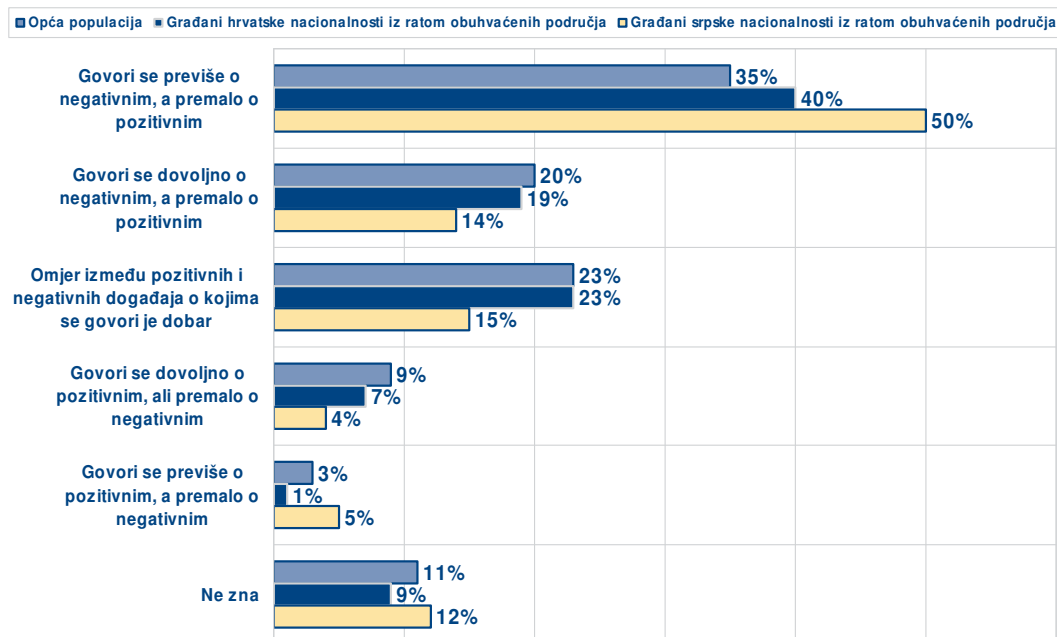
Za više od polovicu građana, suočavanje s prošlošću je važno za održavanje mira u Hrvatskoj, za njih 29% je to jako važno, te za njih isto toliko je uglavnom važno. Puno manji dio ispitanika, njih 12% ne pridaje veliku važnost suočavanju s prošlošću u pogledu održavanja mira u Hrvatskoj, a njih 26% smatra da je važnost osrednja. Kada se promatraju podaci ispitanika iz ciljnih skupina možemo uočiti da iako razlika na ukupnoj prosječnoj ocjeni nije statistički značajna, postoje razlike u percepciji važnosti suočavanja s prošlošću za održavanje mira u Hrvatskoj između ispitanika iz dvije ciljne skupine. Ispitanici srpske nacionalnosti iz ratom pogođenih područja češće nego ispitanici hrvatske nacionalnosti iz ratom obuhvaćenih područja ističu da to nije važno, a nešto rjeđe da je to osrednje važno.

Slika 3. Koliko je suočavanje s prošlošću u drugim državama bivše Jugoslavije važno za održavanje mira u ovom dijelu Europe?

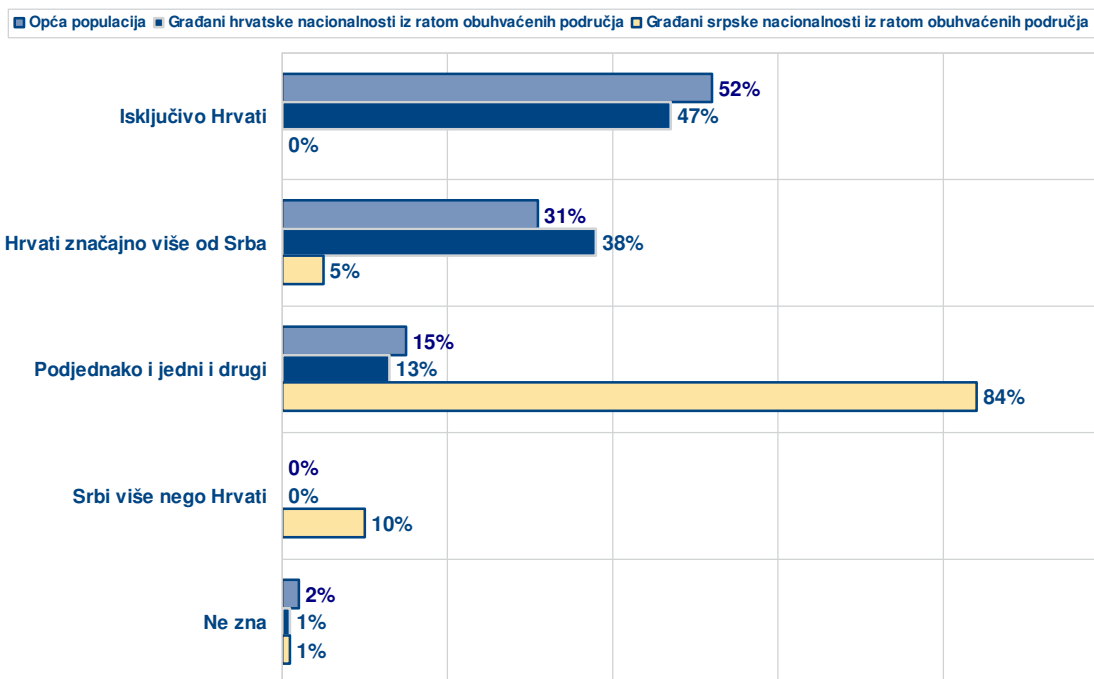
Podjednaku važnost suočavanje s prošlošću za građane Hrvatske ima za održavanje mira u regiji kao i za održanje mira u Hrvatskoj. Važnost suočavanju s prošlošću za očuvanje mira u regiji pridaje više od polovice ispitanika, za njih 28% je to jako važno, a još za njih 31% to je uglavnom važno. Suočavanje s prošlošću za mir u regiji uopće nije važno za 6% ispitanika, a još za njih 5% uglavnom nije važno. Kada se promatraju ciljne skupine može se uočiti isti trend kao i kod percepcija važnosti suočavanja s prošlošću za mir u Hrvatskoj, što je sve posljedica velike korelacije u odgovorima ispitanika na ova dva pitanja.

Slika 4. Kakvo je Vaše mišljenje o zastupljenosti pozitivnih i negativnih događanja u medijima i javnosti kada je u pitanju rat u Hrvatskoj?

Za 35% ispitanika iz opće populacije u medijima i javnosti se previše govori o negativnim stvarima, a premalo o pozitivnim. Također još oko 20% ispitanika smatra da se dovoljno govori o negativnim, ali premalo o pozitivnim. Kako je omjer između pozitivnih i negativnih događaja dobar ističe 23% ispitanika, a njih 9% ističe da se dovoljno govori o pozitivnim, ali premalo o negativnim. Vrlo mali broj ispitanika, njih 3% ističe kako se previše govori o pozitivnim stvarima, a premalo o negativnim. Ispitanici srpske nacionalnosti iz ratom obuhvaćenih područja češće nego ispitanici hrvatske nacionalnosti s istih područja ističu kako se previše govori o negativnim, a premalo o pozitivnim, ali kada se sumarno promatra broj onih koji smatraju da je previše negativnih događaja, razlika među ovim skupinama nestaje.

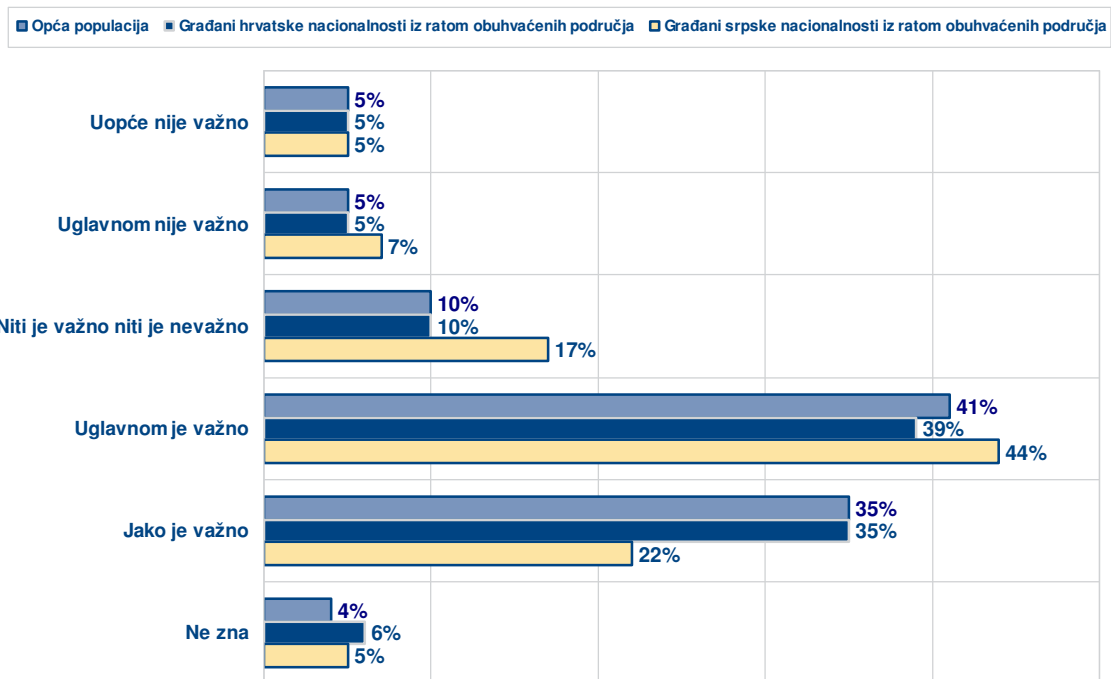
Slika 5. Tko su bili prvenstvene žrtve rata?

Za polovinu građana Hrvatske, odnosno prema mišljenju polovine ispitanika opće populacije (52%), žrtve Domovinskog rata bili su isključivo Hrvati. Gotovo trećina njih (31%) smatra da su žrtve s hrvatske strane rata značajno brojnije od žrtava sa srpske strane rata u Hrvatskoj, dok 15% ispitanika opće populacije smatra da su žrtve rata bili podjednako i Srbi i Hrvati. Niti jedan ispitanik opće populacije ne navodi da je žrtava sa srpske strane bilo više nego s hrvatske strane tijekom Domovinskog rata. Izrazito je naglašena razlika u percepciji prvenstvenih žrtava rata između dvije ciljane skupine ispitanika, dakle između ispitanika srpske nacionalnosti iz ratom obuhvaćenih područja i ispitanika hrvatske nacionalnosti iz istih područja. Velika većina građana srpske nacionalnosti (84%) smatra da su Hrvati i Srbi podjednako bili primarne ratne žrtve, dok to isto misli 12% građana hrvatske nacionalnosti iz ratnih područja. Oko 10% ispitanika srpske nacionalnosti iz ratom obuhvaćenih područja smatra da je žrtava rata bilo više sa srpske nego s hrvatske strane. Da su Hrvati značajno više bili žrtve rata od Srba smatra 5% ispitanika srpske nacionalnosti, a njih 1% smatra da su isključivo Hrvati bili žrtve rata. S druge strane, nema značajnih razlika u stavovima o ovom pitanju između građana hrvatske nacionalnosti iz ratom pogođenih područja i opće populacije.

Muškarci više od žena smatraju da su isključivo Hrvati bili prvenstvene žrtve rata. Uz to, stariji ispitanici te ispitanici s osnovnom školom češće percipiraju isključivo Hrvate kao žrtve rata. Ispitanici s visokom stručnom spremom češće smatraju da je žrtava s hrvatske strane bilo značajno više nego sa srpske strane, što znači da u većem postotku u odnosu na niže obrazovane percipiraju postojanje žrtava na srpskoj strani rata.

Slika 6. Koliko je važno poimenično utvrđivanje imena i okolnosti stradanja žrtava i stradalnika s obje strane za suočavanje s prošlošću?

Poimenično utvrđivanje imena i okolnosti stradanja žrtava i stradalnika s obje strane za suočavanje s prošlošću za većinu ispitanika je jako ili uglavnom važno. Jaku važnost navodi 35% ispitanika, a još 41% navodi kako je uglavnom važno. Za manji dio ispitanika utvrđivanje imena i okolnosti nije važno.

Utvrđene su razlike u percipiranju važnosti utvrđivanja imena između ispitanika dvije različite ciljne skupine, tj. za građane hrvatske nacionalnosti iz ratom obuhvaćenih područja to predstavlja veću važnost nego za ispitanike srpske nacionalnosti s istih područja.

Kada se analizira osobna razina sudjelovanja uočena je razlika unutar ispitanika hrvatske nacionalnosti gdje ispitanici koji nemaju direktnih osobnih ratnih iskustva poimenično utvrđivanje imena i okolnosti smatra manje važnim nego ispitanici koji su osobno bili ranjeni ili im je stradao netko iz uže obitelji.

Tablica 1. Koliko je ljudi, prema Vašim informacijama, poginulo tijekom rata na hrvatskoj strani u Hrvatskoj?

		N	Manje od 1.000	1.000- 5.000	5.001-10.000	10.001- 15.000	15.001- 20.000	20.001- 30.000	30.001-50.000	50.0001- 100.000	Više od 100.000	Ne zna
Opća populacija		700	0%	4%	4%	7%	9%	9%	4%	3%	3%	57%
Ciljna skupina	Građani hrvatske nacionalnosti iz ratom obuhvaćenih područja	314		4%	6%	9%	9%	6%	3%	4%	2%	58%
	Građani srpske nacionalnosti iz ratom obuhvaćenih područja	155	1%	3%	6%	8%	1%	1%	2%	2%	1%	76%

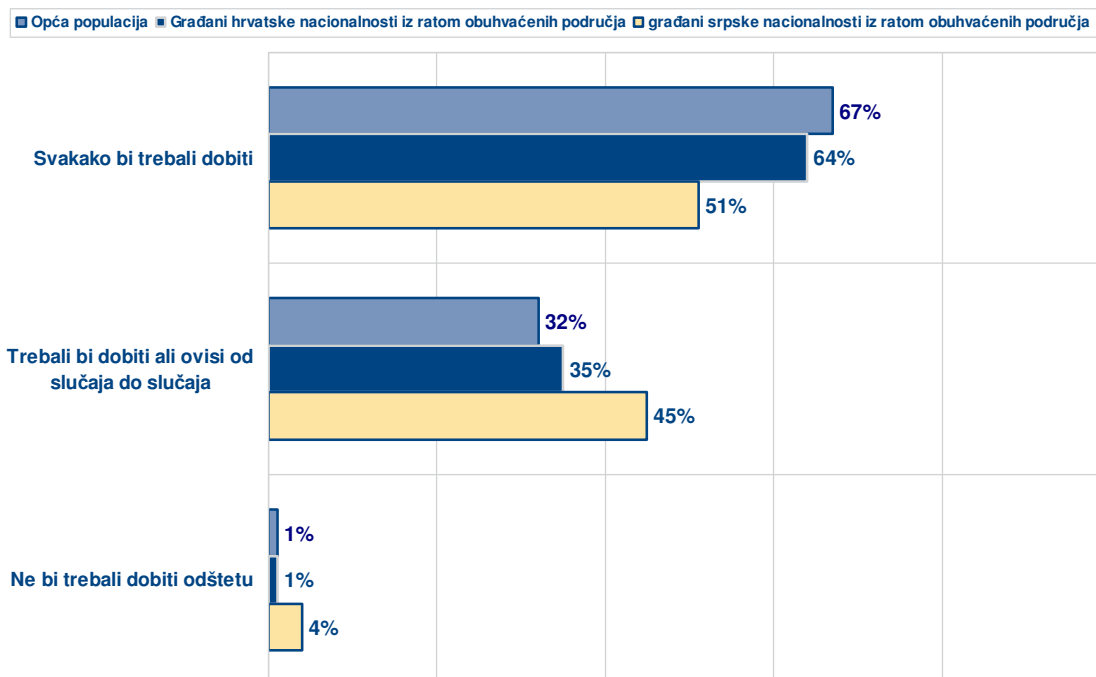
Tablica 2. Koliko je ljudi, prema Vašim informacijama, poginulo tijekom rata na srpskoj strani u Hrvatskoj?

		N	Manje od 1.000	1.000- 5.000	5.001-10.000	10.001- 15.000	15.001- 20.000	20.001- 30.000	30.001-50.000	50.0001- 100.000	Više od 100.000	Ne zna
Opća populacija		700	2%	3%	2%	3%	0%	0%	1%	1%	0%	87%
Ciljna skupina	Građani hrvatske nacionalnosti iz ratom obuhvaćenih područja	314	3%	3%	3%	6%	1%	1%	1%	0%	0%	81%
	Građani srpske nacionalnosti iz ratom obuhvaćenih područja	155	1%	5%	8%	3%	1%	1%	2%	2%	1%	76%

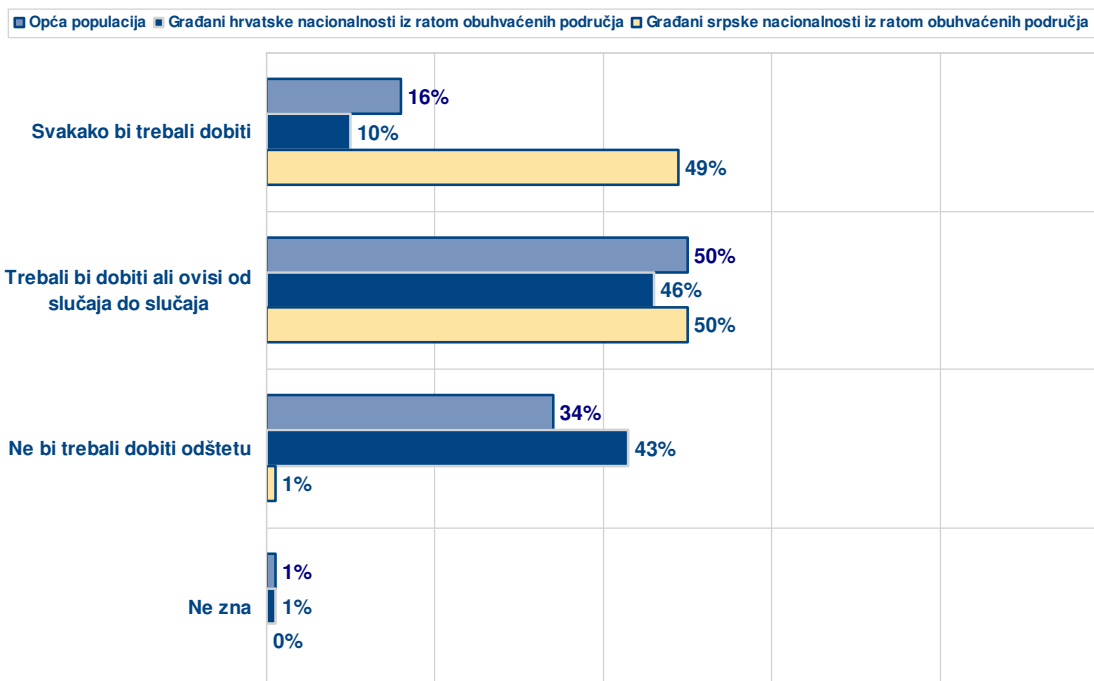
Više od polovine ispitanika (57%) opće populacije ne zna broj poginulih tijekom rata na hrvatskoj strani. Njih 9% smatra da je poginulih između 15.001-20.000 odnosno između 20.000-30.000. Tri četvrtine građana srpske nacionalnosti iz ratom pogođenih područja (76%) ne zna broj poginulih Hrvata, a 8% procjenjuje da je poginulih s hrvatske strane između 10.001-15.000. Ispitanici srpske nacionalnosti percipiraju manji broj poginulih Hrvata u usporedbi s ispitanicima hrvatske nacionalnosti.

Velika većina građana Hrvatske (87%) ne zna broj poginulih Srba tijekom rata u Hrvatskoj. Nešto manje ispitanika (76%) srpske nacionalnosti iz ratom obuhvaćenih područja ne zna taj podatak. Od ispitanika srpske nacionalnosti, 8% smatra da je poginulih sa srpske strane između 5.001-10.000 osoba.

Slika 7. Bi li stradali civili sa hrvatske strane i njihove obitelji trebali dobiti odštetu?

Slika 8. Bi li stradali civili sa srpske strane i njihove obitelji trebali dobiti odštetu?

Dvije trećine ispitanika opće populacije (67%) smatra da bi stradali civili s hrvatske strane i njihove obitelji svakako trebali dobiti odštetu, a trećina ih smatra (32%) da to ovisi od slučaja do slučaja. Ispitanici srpske nacionalnosti iz ratom obuhvaćenih područja češće u odnosu na opću populaciju (45%) smatraju da bi odšteta za hrvatske civilne žrtve trebala biti bazirana na konkretnom slučaju, dok ih polovina smatra (51%) da bi sve civilne žrtve trebale dobiti odštetu. Što se tiče odštete za stradale civile sa srpske strane i njihove obitelji, 16% ispitanika opće populacije smatra da bi svakako trebali dobiti odštetu. Njih polovina smatra da bi trebali dobiti odštetu, ali da to ovisi od slučaja do slučaja, a trećina njih smatra da ne bi trebali dobiti odštetu. Građani srpske nacionalnosti iz ratom obuhvaćenih područja imaju drugačiji stav prema odšteti stradalih civila i njihovih obitelji sa srpske strane. Svi ispitanici srpske nacionalnosti smatraju da bi stradali civili i njihove obitelji sa srpske strane trebali dobiti odštetu, s tim da jedna polovina njih smatra da bi svakako svi trebali dobiti odštetu, a druga polovina smatra da bi pravo na odštetu trebalo ovisiti o svakom posebnom slučaju.

Tablica 4. Sada ću Vam pročitati određene događaje iz Domovinskog rata, a Vas molim da mi najprije kažete da li ste čuli za taj događaj? – opća populacija

	Čuo	Nije čuo
Razaranje Vukovara	99%	1%
Ubijanje zarobljenika iz Vukovarske bolnice na Ovčari	97%	3%
Ubijanje srpskih civila iz Vukovara	56%	44%
Ubijanje civila hrvatske nacionalnosti u Škabrnji	89%	11%
Ubijanje civila hrvatske nacionalnosti u Lovasu	72%	28%
Ubijanje i mučenje zarobljenika u logoru Sremska Mitrovica	86%	14%
Granatiranje Dubrovnika	97%	3%
Mučenje zarobljenika u vojnom zatvoru Lora	85%	15%
Prekomjerno granatiranje Knina	69%	31%
Ubijanje civila nakon Oluje	66%	34%
Ubijanje civila tijekom Oluje	68%	32%
Ubijanje civila srpske nacionalnosti u Osijeku	58%	42%
Ubijanje civila srpske nacionalnosti u Sisku	44%	56%
Oduzimanje imovine Srbima u Hrvatskoj	58%	42%

Prema odgovorima ispitanika opće populacije 99% ispitanika čulo je za razaranje Vukovara, 97% za ubijanje zarobljenika iz vukovarske bolnice na Ovčari, 97% za granatiranje Dubrovnika, dok nešto je manji broj ispitanika čuo za ubijanje civila hrvatske nacionalnosti u Lovasu (72%). Ispitanici opće populacije u puno manjoj mjeri su čuli za ubijanje civila tijekom ili nakon Oluje (68% odnosno 66%), za oduzimanje imovine Srbima u Hrvatskoj (58%), a najmanje za ubijanje civila srpske nacionalnosti u Sisku (44%). Za mučenje zarobljenika u vojnom zatvoru Lora je pak čulo 85% ispitanika.

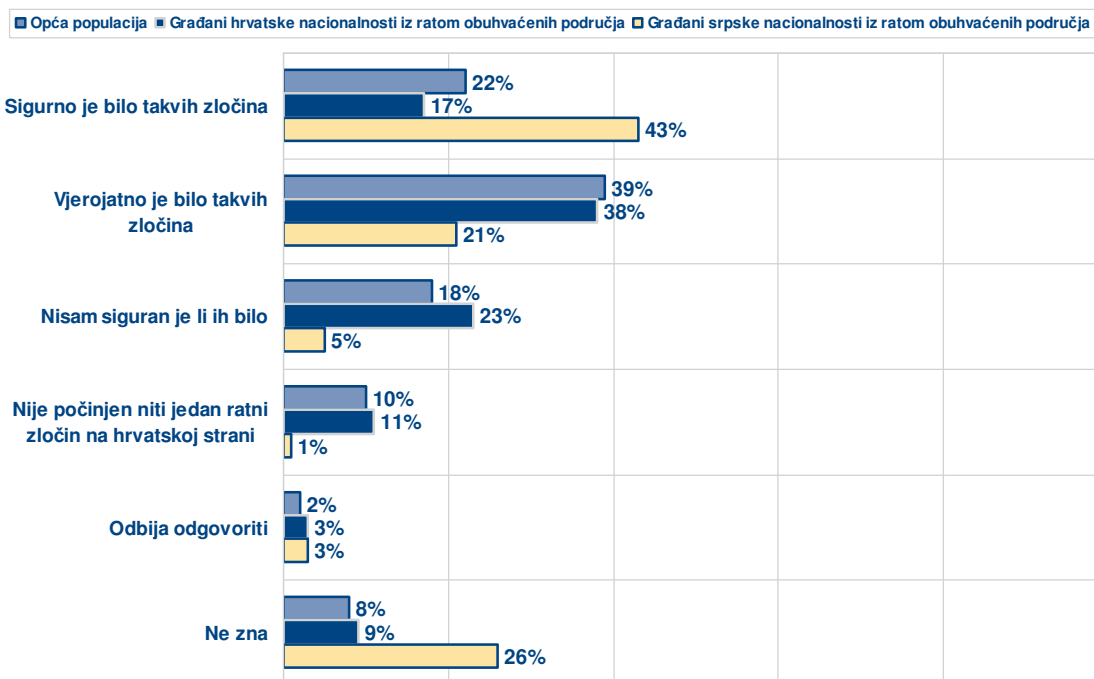
Tablica 5. Radi li se u tom slučaju o ratnom zločinu prema Vašem mišljenju ili se ne radi o ratnom zločinu? – opća populacija

	Jest ratni zločin	Nije ratni zločin	NZBO
Razaranje Vukovara	98%	1%	1%
Ubijanje zarobljenika iz Vukovarske bolnice na Ovčari	98%	0%	2%
Ubijanje srpskih civila iz Vukovara	89%	8%	2%
Ubijanje civila hrvatske nacionalnosti u Škabrnji	97%	0%	3%
Ubijanje civila hrvatske nacionalnosti u Lovasu	96%	0%	3%
Ubijanje i mučenje zarobljenika u logoru Sremska Mitrovica	96%	0%	4%
Granatiranje Dubrovnika	95%	2%	3%
Mučenje zarobljenika u vojnom zatvoru Lora	88%	10%	3%
Prekomjerno granatiranje Knina	81%	15%	3%
Ubijanje civila nakon Oluje	91%	6%	3%
Ubijanje civila tijekom Oluje	89%	8%	3%
Ubijanje civila srpske nacionalnosti u Osijeku	85%	12%	3%
Ubijanje civila srpske nacionalnosti u Sisku	85%	11%	4%
Oduzimanje imovine Srbima u Hrvatskoj	62%	35%	3%

Samo oni ispitanici koji su naveli da su čuli za konkretan događaj – opća populacija

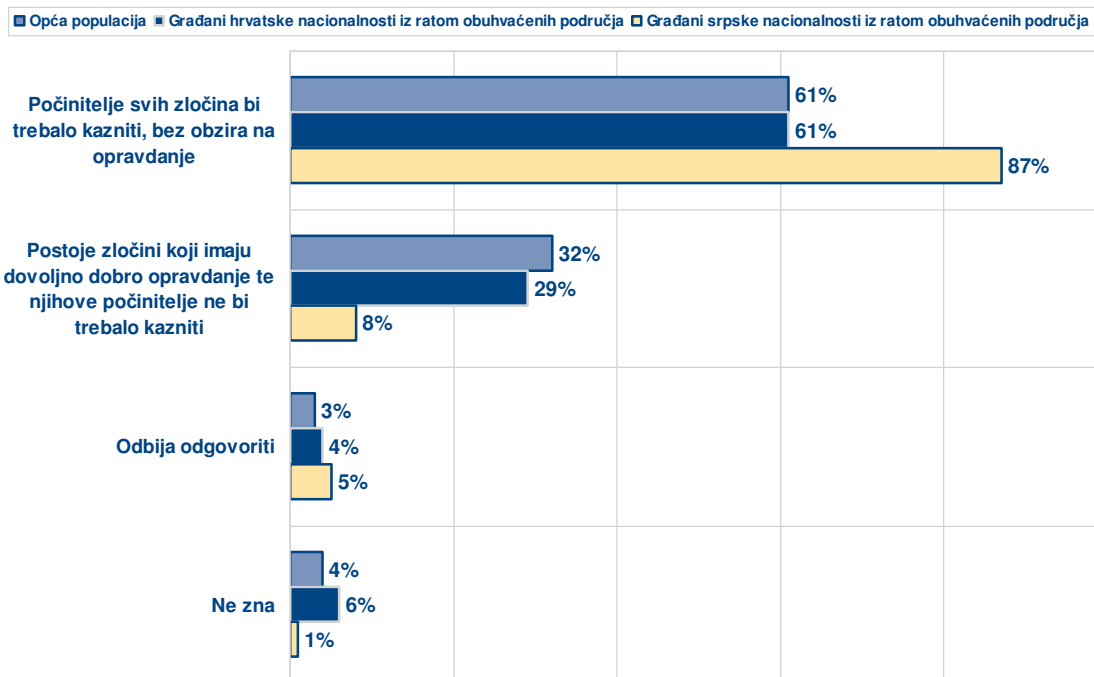
Osim za oduzimanje imovine Srbima u Hrvatskoj, više od 80% ispitanika opće populacije koji su čuli za navedeni događaj smatra ga ratnim zločinom, bez obzira je li događaj bio usmjeren protiv hrvatskog ili protiv srpskog stanovništva.

Slika 9. Smatrate li Vi osobno da je bilo zločina počinjenih nad Srbima od strane hrvatskih građana i vojnika ili smatrate da na hrvatskoj strani nije počinjen niti jedan ratni zločin?

Na pitanje je li bilo zločina počinjenih nad Srbima od strane hrvatskih građana i vojnika, 22% ispitanika opće populacije smatra da je sigurno bilo takvih zločina, a 39% ih smatra da je takvih zločina vjerojatno bilo. Oko 18% građana Hrvatske nije sigurno je li ili nije bilo zločina sa hrvatske strane, a njih 10% smatra da nije počinjen niti jedan ratni zločin s hrvatske strane. Građani srpske nacionalnosti iz ratom obuhvaćenih područja razmišljaju drugačije. Njih dvije trećine (64%) smatra da je bilo zločina s hrvatske strane, od toga je njih 43% sigurno da je bilo hrvatskih zločina, a njih 21% smatra da je takvih zločina vjerojatno bilo. Manji postotak (5%) nije siguran je li ih bilo ili nije, a 1% građana srpske nacionalnosti smatra da nije počinjen niti jedan ratni zločin s hrvatske strane. Međutim, treba naglasiti da četvrtina ispitanika srpske nacionalnosti ne zna, odnosno ne izjašnjuje se o zločinima počinjenim nad njihovim sugrađanima od strane hrvatskih vojnika i građana. Promatrajući odgovore prema socio-demografskim razlikama, može se reći da što su ispitanici mlađi, to su skloniji razmišljati da je sigurno bilo zločina s hrvatske strane. Ispitanici s višom i visokom stručnom spremom kao i ispitanici iz Istre, Primorja i Gorskog Kotara sigurniji su od ostalih ispitanika da su počinjeni zločini s hrvatske strane.

Slika 10. Prema Vašem mišljenju, bi li počinitelje svih ratnih zločina bez razlike trebalo kazniti ili smatrate da postoje opravdani zločini čije počinitelje ne bi trebalo kazniti?

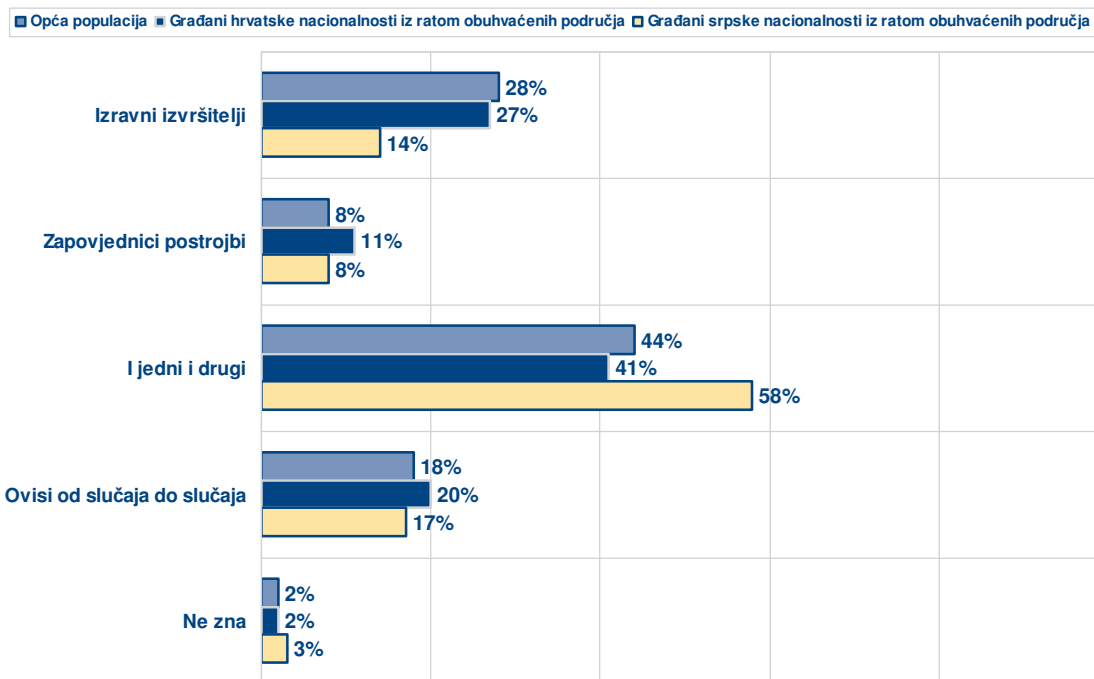
Prema mišljenju većine ispitanika opće populacije (61%) trebalo bi kazniti počinitelje svih zločina, a trećina građana Hrvatske (32%) smatra da postoje zločini koji se mogu opravdati i da njihove počinitelje ne treba kazniti. Velika većina građana srpske nacionalnosti (87%) smatra da se svi počinitelji trebaju kazniti, a samo njih 8% smatra da se pojedini zločini mogu opravdati.

Tablica 6. Tko je prema Vašem mišljenju najviše pridonio da se počnu istraživati zločini počinjeni sa hrvatske strane?

	Opća populacija	Ciljna skupina	
		Građani hrvatske nacionalnosti iz ratom obuhvaćenih područja	Građani srpske nacionalnosti iz ratom obuhvaćenih područja
N	700	314	155
Haag/ Carla del Ponte/ Sud u Haagu	49%	56%	39%
Međunarodna zajednica	40%	29%	44%
Europska unija/Europa	21%	26%	16%
Nevladine udruge/Borci za ljudska prava	10%	5%	13%
Mediji/Novinari	10%	8%	6%
Sanader/HDZ	5%	9%	3%
Srbi/Srpski lobi	6%	7%	3%
Amerika/SAD	5%	6%	7%
Račan/SDP/Bivša vlada/ Koalicijska vlada	3%	6%	2%
Tuđman/Bivša vlada HDZ-a	5%	3%	
Mesić	3%	3%	
Ostalo	4%	3%	4%
Ne zna/ Ne može odgovoriti	9%	13%	16%

Prema mišljenju polovine ispitanika opće populacije (49%), sud u Haagu, odnosno Carla del Ponte su najviše doprinijeli da se počnu istraživati zločini s hrvatske strane. Oko 40% njih smatra da je za to najviše zaslužna međunarodna zajednica. Građani srpske nacionalnosti iz ratom obuhvaćenih područja po ovom pitanju slično razmišljaju kao i ispitanici opće populacije, s tim da ih nešto više smatra da je međunarodna zajednica najviše pridonijela (44%), a nešto manje da je to bio Haag i Carla del Ponte (39%).

Slika 10. Tko bi, prema Vašem mišljenju, trebao odgovarati za konkretne ratne zločine bez obzira na kojoj strani rata su počinjeni: oni koji su ih izravno izvršili, zapovjednici postrojbi čiji su pripadnici počinili zločine ili i jedni i drugi?

Na pitanje tko bi trebao odgovarati za konkretne ratne zločine, nešto više od četvrtine (28%) građana Hrvatske smatra da bi to trebali biti samo izravni izvršitelji ratnih zločina, dok ih 8% smatra da bi to trebali biti samo zapovjednici. Najveći broj, njih 44% smatra da bi i jedni i drugi trebali odgovarati za ratne zločine, svatko za svoj dio odgovornosti. Oko 18% ispitanika smatra da to ovisi od slučaja do slučaja.

Građani srpske nacionalnosti iz ratom obuhvaćenih područja više od građana hrvatske nacionalnosti iz ratom obuhvaćenih područja i opće populacije smatraju da i izvršitelji i zapovjednici trebaju odgovarati za ratne zločine (58%). Otprilike isti broj građana hrvatske nacionalnosti iz ratom obuhvaćenih područja (11%) i građana srpske nacionalnosti (9%) iz tih područja smatra da zapovjednici trebaju odgovarati za zločine. Manje građana srpske nacionalnosti (14%) nego hrvatske iz ratom zahvaćenih područja (27%) i opće populacije smatra izravne izvršitelje direktnim krivcima koji trebaju odgovarati za počinjene konkretne ratne zločine.

Tablica 7. Molim Vas da mi kažete da li ste Vi osobno čuli za ta suđenja te jeste li ih pratili kroz medije?

	Nije čuo/ Ne zna	Čuo ali nije pratio	Pratio
Suđenje generalu Mirku Norcu za zločine u Gospiću	4%	54%	43%
Suđenje za zločine na Ovčari u Beogradu	12%	59%	29%
Suđenje za mučenje zarobljenika u zatvoru Lora	9%	61%	30%
Suđenje Miloševiću u Haagu	1%	43%	56%

Samo ispitanici iz opće populacije

Više od polovine ispitanika opće populacije (56%) pratilo je suđenje Slobodanu Miloševiću u Haagu, a 43% ih je pratilo suđenje generalu Mirku Norcu za zločine u Gospiću. Gotovo isti broj građana Hrvatske (29% odnosno 30%) pratilo je suđenja za zločine na Ovčari u Beogradu i suđenje za zločine u zatvoru Lora. Oko 12% ispitanika opće populacije nije čulo i ne zna za suđenje za zločine na Ovčari u Beogradu.

Građani hrvatske nacionalnosti iz ratom obuhvaćenih područja više od građana srpske nacionalnosti iz istih pratilo je suđenje Slobodanu Miloševiću u Haagu. Građani srpske nacionalnosti više su pratili suđenje u Beogradu za zločine počinjene na Ovčari.

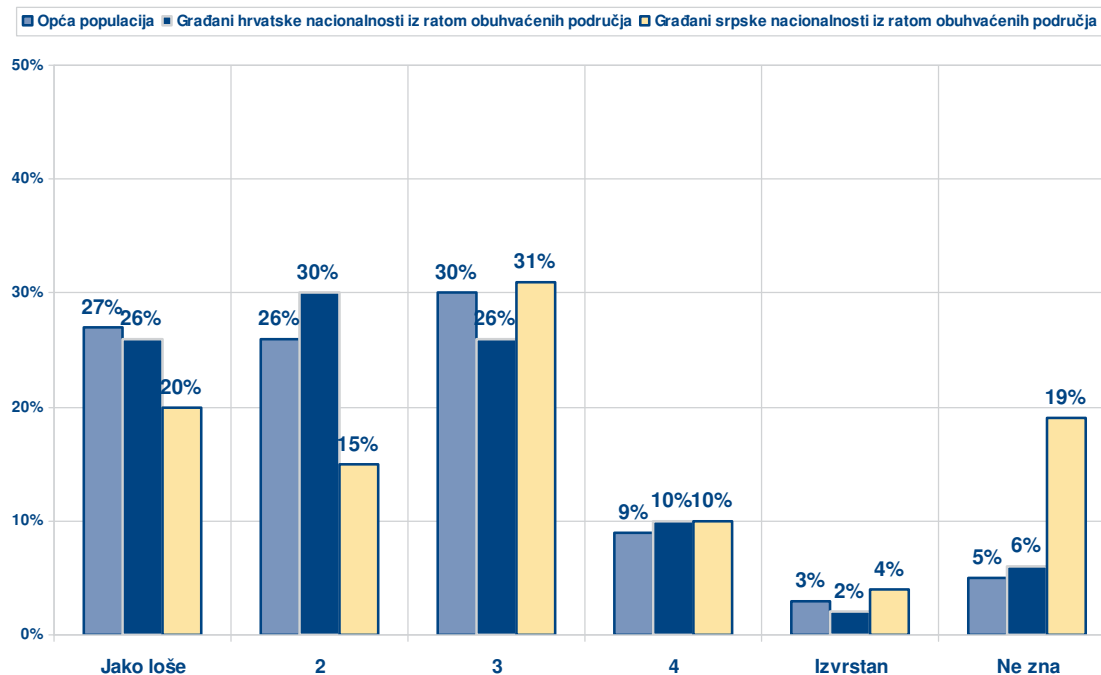
Analizirajući rezultate prema demografskim karakteristikama, općenito se može reći da muškarci više od žena prate suđenja. Mlađi ispitanici rjeđe prate suđenja od ostalih ispitanika. Praćenje suđenja kroz medije općenito raste s obrazovanjem, dakle ispitanici s visokom stručnom spremom češće od ostalih ispitanika prate sva suđenja, a stanovnici iz urbanih dijelova više prate suđenje Mirku Norcu, suđenje za zločine na Ovčari, i suđenje za mučenje zarobljenika u zatvoru Lora. Ispitanici iz Dalmacije više su pratili suđenje Mirku Norcu i suđenje za zločine u zatvoru Lora. Ispitanici iz Sjeverne Hrvatske više su pratili suđenje Slobodanu Miloševiću.

Tablica 8. Koja je svrha, po Vašem mišljenju, kažnjavanja počinitelja ratnih zločina?

	Opća populacija	Ciljna skupina	
		Građani hrvatske nacionalnosti iz ratom obuhvaćenih područja	Građani srpske nacionalnosti iz ratom obuhvaćenih područja
N	700	314	155
Otkrivanje istine o ratu i svim događajima	63%	57%	42%
Da bi se spriječilo buduće zločine	39%	38%	52%
Satisfakcija i pravda za žrtve i obitelji žrtava	30%	40%	14%
Individualizacija krivnje	17%	20%	15%
Pomirenje među zaraćenim stranama	13%	15%	20%
Osveta počiniteljima	4%	8%	1%
Ostalo	1%	2%	2%
Ne zna	2%	1%	1%

Kao najveću svrhu kažnjavanja počinitelja ratnih zločina, 63% ispitanika opće populacije navodi otkrivanje istine o ratu i ratnim zbivanjima. Za 39% građana Hrvatske opće populacije svrha kažnjavanja počinitelja je sprječavanje budućih zločina, a 30% njih kažnjavanje počinitelja doživljava kao satisfakciju i pravdu za žrtve i njihove obitelji. Postoje razlike u percepciji svrhe kažnjavanja počinitelja ratnih zločina između ciljnih skupina, dakle između građana hrvatske nacionalnosti i građana srpske nacionalnosti iz ratom obuhvaćenih područja. Građanima hrvatske nacionalnosti kažnjavanje počinitelja više znači otkrivanje istine o ratu i ratnim događanjima te satisfakcija i pravda za žrtve. Građani srpske nacionalnosti svrhu kažnjavanja više doživljavaju kao sprječavanje budućih zločina i kao pomirenje među zaraćenim stranama.

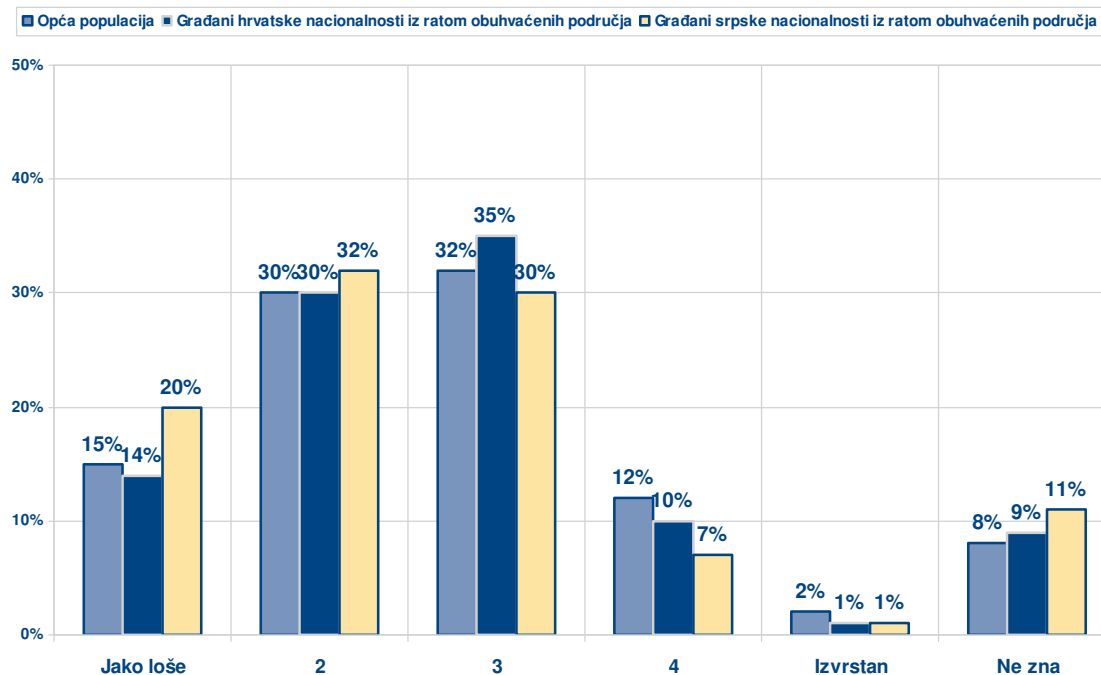
Slika 11. Kako biste na osnovu dojma kojeg imate, ocijenili rad Međunarodnog suda za ratne zločine na području bivše Jugoslavije u Haagu, koristeći ocjene do 1 do 5, kao u školi?

Više od polovice građana ima jako loše ili loše mišljenje o radu suda, 27% građana smatra da sud radi jako loše, a njih 26% da radi uglavnom loše. Oko 30% građana izražava neutralan stav prema radu sudu, a svega manji postotak ispitanika smatra da je rad sud vrlo dobar ili izvrstan. Izvrstan rad suda ističe 3% ispitanika, a vrlo dobar 9%. Prosječna ocjena rada suda iznosi 2,33. Kada se promatraju podaci ispitanika iz ciljnih skupina može se uočiti da ispitanici srpske nacionalnosti u odnosu na ispitanike hrvatske nacionalnosti iz ratom obuhvaćenih područja, ali i opću populaciju, bolje ocjenjuju rad suda, iako je potrebno naglasiti i da i njihova opća prosječna ocjena nije zadovoljavajuća i iznosi 2,58.

Osobe koje su bile ranjene ili im je netko iz uže obitelji stradao, bez obzira o kojoj nacionalnosti se radi, najlošije ocjenjuju rad suda.

Slika 12. Kako biste na osnovu dojma kojeg imate, ocijenili rad hrvatskog pravosuđa po pitanju procesuiranja ratnih zločina u posljednjih 5 godina, koristeći ocjene od 1 do 5 kao u školi?

Općenito govoreći, građani Hrvatske loše ocjenjuju rad hrvatskog pravosuđa po pitanju procesuiranju ratnih zločina, prosječna ocjena iznosi 2,52, iako je prosječna ocjena veća u odnosu na sud u Haagu (2,33). Za 15% građana hrvatsko pravosuđe radi jako loše, a njih 30% je hrvatskom pravosuđu dodijelilo "dvojku". Ispitanici srpske nacionalnosti iz ratom pogođenih područja su kritičniji u ocjeni rada hrvatskog sudstva kada je u pitanju procesuiranje ratnih zločina. Ispitanici srpske nacionalnosti također se i međusobno razlikuju tako da ispitanici iz Podunavlja iskazuju nešto više povjerenja u hrvatsko pravosuđe nego ispitanici iz područja obuhvaćenih Bljeskom i Olujom. Analiza socio-demografskih karakteristika ispitanika nije pokazala veće statističke značajne razlike među ispitanicima. Jedino ispitanici iz Dalmacije u odnosu na ispitanike iz ostalih regija ocjenjuju rad hrvatskog pravosuđa nižom ocjenom.